

До спеціалізованої вченої ради Д 41.053.06
в ДЗ «Південноукраїнський національний
педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського»

В І Д Г У К

офіційного опонента на дисертаційне дослідження **Прибегіна Івана Сергійовича** на тему **«Національна ідентичність: концептуальні версії та їх реалізація в політичних процесах Ізраїлю»**, подане на здобуття наукового ступеня кандидата політичних наук за спеціальністю 23.00.02 – політичні інститути та процеси

1. Актуальність теми дисертації

Тема дисертаційного дослідження має значне теоретико-методологічне та науково-практичне значення. І хоча проблематика ідентичності, національної ідентичності та національної ідентичності в Ізраїлі зокрема зовсім не нова, вона потребує подальших наукових пошуків і результатів. Поширення та поглиблення теоретико-методологічної та емпіричної бази досліджень має на меті ліквідувати існуючі прогалини у світовій і вітчизняній науці, а також переосмислити наукові доробки попередників.

Проблематика ідентичності та національної ідентичності стає все більш популярною у світі та на пострадянському просторі зокрема. До неї звертаються як в соціогуманітарних науках, так і в публіцистиці, а також в сфері практичної суспільно-політичної діяльності тощо. Означена проблематика та відповідні наукові категорії займають все більш помітне місце і в політичній науці. Це відбувається через поширення предметного поля політичних досліджень, зв'язок політології із суміжними науковими дисциплінами – філософією, психологією, соціологією, культурологією,

антропологією, лінгвістикою тощо, та, що стає все більш визначальним, через розвиток міждисциплінарних досліджень ідентичності та національної ідентичності.

Розвиток уявлень про проблему національної ідентичності в Ізраїлі має безперечне значення не тільки для ізраїльського суспільства, Держави Ізраїль і її громадян, але, що не менш важливо, арабських жителів «окупованих/утримуваних територій», єврейської діаспори та «палестинських біженців», відповідних «приймаючих суспільств» і «країн виходу» тощо.

Розгляд цієї нібито специфічної проблеми, що сформулював автор в дисертації, має значне теоретико-методологічне і науково-практичне значення і для інших (зокрема пострадянських) країн, що відчують на собі потужні глобалізаційні впливи (у всіх їх неоднозначності), зазіхання інших (ненациональних і контр-державних) акторів, що претендують на первинність тих чи інших донаціональних і постнаціональних ідентичностей, переживають процес національно-державної розбудови із запізненням тощо.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків, рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Представлена автором дисертація є логічно завершеною та ґрунтовною, а виклад її матеріалу є послідовним і системним. Дисертаційна робота І.С. Прибегіна базується на великій кількості теоретико-методологічних і емпіричних досліджень з різних областей соціогуманітарних наук, на етносоціологічних і соціолінгвістичних моделях і концепціях (зокрема «етнодемократії», «мультикультуралізму» та «етнолінгвістичної вітальності»), на аналізі різноманітних історичних та правових джерел тощо.

Положення, висновки та рекомендації наукового дослідження є всебічно обґрунтованими та вірогідними, структура дисертації є логічною та виваженою. Чітко простежується авторська позиція та оригінальність роботи.

Сформульовані науково-дослідні задачі дослідження були розкриті, а поставлена автором мета реалізована.

3. Наукова новизна одержаних результатів.

Головний внесок здобувача І.С. Прибегіна полягає в тому, що вперше проблема національної ідентичності в Ізраїлі розглядалась в рамках дискурсивно-когнітивного (постмодерністського) підходу, що є достатньо новим і сміливим навіть для західної політичної науки і студій з націоналізму зокрема. Тим паче, це справедливо для пострадянських досліджень як таких і світового ізраїлезнавства та юдаїки тощо.

Аналіз структури ізраїльського суспільства автор проводив з урахуванням дискурсивно-когнітивної формації націоналізму: уявлень про ізраїльське суспільство, а саме класифікуючих і категоризуючих практик державних і квазі-державних установ (і тих хто за ними стоїть) і різних «публік», які розуміють соціальний світ в расових, етнічних і/або національних термінах і водночас «вдягають» свої партикулярні інтереси та бачення в національну форму, апелюючи до «нації» як символу.

Автор ретельно простежує зв'язок між концепціями національної ідентичності в Ізраїлі, різними акторами (зокрема тими, що уособлюють собою державу) та відповідними інтересами і когнітивними установками, що лежать і їх основі. Зокрема І.С. Прибегін простежує зв'язок між науковими дослідженнями національної ідентичності в Ізраїлі та тими чи іншими акторами та «публіками», що пропонують суспільству власне бачення цієї проблеми. Причому автор піддає предметній критиці не тільки «національну єврейську історіографію» та «(нео)класичну ізраїльську історіографію», але і так звану критичну, яка, як показує автор, є частиною альтернативних націоналістичних і інших дискурсів та їх версій.

Задля забезпечення всебічного аналізу вказаної проблематики автор використовує мультидисциплінарний підхід. Зокрема, активно звертається до соціологічних, спеціально-історичних і спеціально-юридичних методів, а

також етносоціологічних та соціолінгвістичних моделей і концепцій (зокрема «етнодемократії», «мультикультуралізму та «етнолінгвістичної вітальності»).

В цьому контексті, значним науковим доробком автора є застосування (та пристосування) класичної моделі «етнолінгвістичної вітальності» Г. Джайлса, Р. Борхеса і Д. Тейлора щодо общини вихідців з пострадянських країн в Ізраїлі. Врешті-решт, це дозволило виділити особливості й оцінити перспективи подальшого існування громади вихідців з пострадянських країн, так само як і арабомовної громади Ізраїлю.

4. Повнота викладу результатів дисертації в наукових виданнях.

Основні результати дисертаційного дослідження викладені автором у 22 наукових публікаціях, 11 з яких це статті (десять надруковано у фахових наукових виданнях з політичних наук і одна – у міжнародному виданні), ще 11 – у тезах виступів на наукових конференціях, семінарах і круглих столах. Зазначені наукові публікації, дисертація та автореферат достатньо повно представляють результати проведеного автором наукового дослідження. Зміст автореферату в цілому ідентичний основним положенням дисертації.

5. Практичне значення.

Одержані І.С. Прибегінім результати дисертаційного дослідження вирізняються актуальністю, науковою новизною та важливістю їх основних положень і висновків. Робота цікава, написана науковою мовою. Всі висновки дисертаційного дослідження мають обґрунтований характер. Вони логічні та чіткі.

Практичне значення представленого дослідження не викликає сумніву з огляду на ту системність і ґрунтовність, з якою автор підійшов до загальнотеоретичних і вузько-спеціальних проблем ідентичності, національної ідентичності, нації і націоналізму тощо. І.С. Прибегін не тільки проаналізував значну кількість фундаментальних робіт з проблем ідентичності, національної ідентичності, нації і націоналізму (зокрема

єврейського) тощо, але і розглянув основні методологічні проблеми, пов'язані з «ідентичністю» та «національною ідентичністю».

Автор обґрунтував використання «ідентичності» та «національної ідентичності» в політичному та соціальному аналізі; розглянув категорії «ідентичність» і «ідентифікація» та встановив зв'язок між ними; розкрив суперечливий нормативно-аналітичний характер основних класифікацій націй, націоналізму та національної ідентичності; виділив основні підходи до дослідження нації, націоналізму та національної ідентичності; продемонстрував потенціал дискурсивно-когнітивного підходу (на прикладі Держави Ізраїль) тощо.

Дисертаційне дослідження виконано в рамках науково-дослідницької теми кафедри історії і світової політики Одеського національного університету імені І.І. Мечникова «Регіональна специфіка світового політичного процесу: історія, теорія та практика» (державний реєстраційний номер 0114U006048).

Матеріали дослідження можуть бути використані як науково-практична основа для розробки програм і концепцій соціокультурної взаємодії, налагодження механізмів координації діяльності органів влади в сфері «національної» політики тощо. Наукові положення та висновки дисертації можуть бути використані в навчальному процесі, при підготовці курсів з політології, соціології, культурології, державного управління, лінгвістики, юдаїки тощо.

У цілому позитивно оцінюючи результати дисертаційного дослідження, слід зазначити, що воно не позбавлене деяких дискусійних положень, що вимагають подальшого обговорення.

По-перше, автор дуже часто (зокрема у назві теми дисертації) звертається до «національної ідентичності в Ізраїлі», а не «ізраїльської ідентичності» (про яку йде мова лише в окремих випадках). З самого тексту дисертації, з контексту, стає більш-менш зрозуміло чому, але самим автором

це питання не висвітлюється (навіть у проміжних і загальних висновках). Отже, вважаємо, що дисертант має прояснити це питання на захисті.

По-друге, автор зазначає, що Держава Ізраїль не є ні ліберальною, ні консоціальною, ні навіть мультикультурною демократією. І разом з такими державами як Естонія, Словаччина та Малайзія, Ізраїль можна віднести до політичних режимів, які ізраїльський вчений С. Самоха визначає як «етнічна демократія». Отже, дисертанту слід пояснити, чому так важливо було звернутись до концепції «етнодемократії», а Державу Ізраїль не можна вважати «мультикультурною демократією», хоча у підрозділі 3.2. мова йде про «Національний і етно-конфесійний вимір мультикультуралізму в Ізраїлі».

По-третьє, автор дуже узагальнює та не конкретизує, які політичні партії і рухи виражають інтереси тих чи інших «публік». Як і у який спосіб вони уявляють базову національну ідентичність в Ізраїлі, та як вона має співвідноситись з ідентичностями нижчого та вищого порядку.

По-четверте, із тексту дисертації зрозуміло, що автор пов'язує між собою проблему взаємовідносин між Державою Ізраїль та єврейською діаспорою і проблему взаємодії між єврейським і арабським секторами країни. І в цьому контексті хотілося б почути думку автора про роль і місце мови та релігії в концепціях національної ідентичності в Ізраїлі.

6. Загальний висновок.

Все вищесказане не впливає на високу оцінку дисертаційного дослідження І.С. Прибегіна, не знижує її наукової та практичної цінності. Висловлені побажання є дискусійними та спрямовані на підвищення якості наукового дослідження.

Тема дисертації є актуальною, а матеріал дисертації викладено послідовно та логічно. В сукупності отримані результати розв'язують важливу наукову проблему – систематизації концептуальних версій національної ідентичності в Ізраїлі та особливостей їх реалізації в політичних

процесах (відповідно до дискурсивно-когнітивного та міждисциплінарного підходів).

Робота виконана на належному теоретико-методологічному рівні, цілісна та логічно завершена. Дисертаційне дослідження І.С. Прибегіна відповідає паспорту спеціальності 23.00.02 – політичні інститути та процеси (політичні науки).

Представлена до захисту дисертація І.С. Прибегіна «Національна ідентичність: концептуальні версії та їх реалізація в політичних процесах Ізраїлю» є самостійним і оригінальним науковим дослідженням. Вона містить раніше не захищені наукові положення, отримані автором науково обґрунтовані результати в галузі політичних наук.

Дисертація та її автореферат оформлені відповідно до вимог державного стандарту, за своєю структурою та стилем відповідають вимогам МОН України. Зміст роботи та поставлені завдання відповідають паспорту спеціальності 23.00.02 – політичні інститути та процеси. Отже, Прибегін Іван Сергійович, за умови успішного прилюдного захисту заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата політичних наук за спеціальністю 23.00.02 – політичні інститути та процеси.

Офіційний опонент,

доцент кафедри політичних теорій
Національного університету
«Одеська юридична академія»
кандидат політичних наук, доцент

Т. М. Краснопольська

Підпис засвідчую:

Перший проректор
Національного університету
«Одеська юридична академія»
доктор юридичних наук, професор

М. Р. Аракелян